

ת פ א ר ת ר א ד ז י ן

יוצא לאור על ידי מרכז מוסדות חסידי ראדזין
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ב"ה גיליון פרשת שופטים תשפ"ג

ענייני ומנהגי חודש אלול – [13]; דרשת התעוררות

מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א – [15]

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ [טז, יח]

מצווה זו – אומר רבנו בעל "מי השלוח" – נוגעת היא למעשה לכל איש ישראל, כדלהלן:

"שֹׁפְטִים" – בפתח מעשיו של אדם, עליו לשקול בדעתו ולשפוט במאזני שכלו האסור והמותר עבורו, על מנת לדעת איזו דרך ישרה שיבור לו האדם: במה עליו לבחור, וממה עליו להתרחק ולהימנע לפי רצון השם.

"וְשֹׁטְרִים" – לאחר שהדברים ייעשו ברורים אצלו וסדורים לפניו, שהינו מכיר באסור ובמותר, יש אז לאדם להפעיל בנפשו "שוטרים" היינו מערך אכיפה ומשמעת עצמית, בכדי לחסום את דרכו של הגוף אל הרע ולהניעו לקראת הטוב, במכלול עצות ואמצעים שעומדים לרשותו.

עדיפות עליונה לתכלית זו נתונה ל"אהבת השם יתברך", שהיא תשמש עבור אדם כתריס בפני מעשים שאינם טובים. אם אהבת ה' תמנעהו לאדם מדרך עיקש, זו דרך המובחרת. אולם באם אדם טרם הגיע למדרגה מתאימה באהבת השם – כי אז מחובתו להשתמש בכל אמצעי ותכסיס שיצלח לתכלית עליונה זו: אם בהעלותו על דעתו גודל מתן שכרן של מצוות שממתין לו בשכר הימנעותו מן העבירה, כמאמרם ז"ל "ישב ולא עבר עבירה, נותנים לו שכר כעושה מצווה"¹. ואם לא די בכך, החי ייתן אל ליבו גודל העונש הצפוי לו באם ייכשל במעשיו חלילה.

¹ קידושין לט, ב. ושם בגמרא, כגון שבא דבר עבירה לידו וניצול הימנה.

חובת הפעלת "שופטים" ו"שוטרים" חלה במכלול המישורים בשיקוליו ומניעיו של אדם: אם במישור הרצוני המוטבע בנפש, שבפניו יש להציב מחסום ראוי – ואם במישור השכלי, העשוי להכיל השקפות פסולות המנוגדות לדרך התורה, שאותן יש לנפות, בעזרת שיקול דעת תורני והיוועצות בחכמי התורה.

שני המישורים הללו, הרצוני והשכלי – מודגשים בנפרד בדברי הכתוב:

"שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן-לָהֶם בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ" – "שערים" היינו רצונות מולדים הקיימים בלב אדם, שנקלטים אצלו באמצעות חמשת החושים שנטע בו השם יתברך (=ראיה, שמיעה, מישוש, טעם, וריח); "אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ" – בזאת יכוון הכתוב כנגד דעות המסתעפות מכוח התאוות האלה, כדרך שבטים שמהווים הסתעפות משורש האומה.

כלפי מכלול מישורים אלה חל הצו האלוקי: "שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן-לָךְ!"

(מי השלוח)

מוסיף על כך מרן בעל "אורחות חיים":

זהו גם שמוסיפה התורה אזהרה מיוחדת "לֹא-תִּטֶּה מִשְׁפָּט.. וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד" – לאמור: בעת שהנך עורך בעצמך "שיקול דעת" כדי להשכיל ולדעת אם דרך פלונית תכשר אם לאו – עליך להניח בצד "נגיעות אישיות" מצדך שעשויות לשכון בקרבך מתוקף נטיות לבך ומידות נפשך, ולהתרכז בדעה צלולה להבחין מהו "רצון השם" ומהי דרך התורה בעניין.

שכן טבען של נטיות הלב ומידות הנפש, שהן עשויות להטות דעתו של אדם ולשבש עליו את שיקול שכלו הישר, והחלטה שתתקבל בגינן יתכן ותהא נגועה במניעים זרים כדרך "שוחד" שמעוור עיני חכמים מלראות נכוחה, לפי שנטיית הלב נעשית משוחדת מכוח נגיעת ממון או כל נגיעה אישית אחרת.

לזאת תצווה התורה על האדם, שבבואו לשפוט בעין שכלו איזו דרך ישרה שיבור לו – ישית מבטו ב"דעת עליון" מבלי תת דריסת רגל ל"רגש" או לרצון הלב. רק לאחר שיקול דעת צרוף, יוכל להכניס בסך השיקולים גם לנטיית הרגש והלב. באופן כזה "וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעַם מִשְׁפַּט-צֶדֶק", שכן "פסיקה" שתתקבל בדעתו לבסוף, תעמוד באמות מידה המוחלטות של "משפט צדק".

[סוד ישרים' על התורה]

ולא-תקח שוחד, כי השוחד יעור עיני חכמים.. (טז, יט)

סופי תיבות של "לא תקח שוחד" – הינם אותיות "אחד".

אומר רבנו "בית יעקב":

בשעה שנכשל שופט בעבירה של "נטילת שוחד", עשויה נפשו כתוצאה מכך להיקלע להתרוצצות פנימית של דעות מנוגדות, כאשר מצד אחד נמשכת דעת השופט לצדו של נותן השוחד – ומאידך מצפונו מייסרו בגין כך שהינו עומד להוציא דין מעוקל חלילה. באופן ששני יצרי האדם, יצר הרע ויצר טוב, מתגוששים בקרב ליבו בבחינת "אוי לי מיצרי, אוי לי מיוצרי"²!

לא כן באם החכם או השופט הולך בדרך הטוב והישר והוא מונע עצמו מנטילת שוחד – אזי בשעה שהינו בא לשקול את הטענות אין הוא מוצא בדעתו כי אם צד "אחד", היינו צד האמת וצדק! ואזי אשריו לדיין בעולם הזה וטוב לו בעולם הבא, לפי שנעשה במשפט זה שותף עם הקב"ה שחותמו אמת כמאמר הכתוב "אלהים נצב בעד-אל, בקרב אלהים ישפט"³!

(בית יעקב – שמות, פרשת משפטים)

*

צדק צדק תרדף... למען תחיה [טז, כ]

על כפל הלשון בפסוק – אומר מרן בעל "מי השלוח":

ישנם בני אדם, שמדקדקים עם עצמם במצוות הרבה. אולם דא עקא, שאף את חבריהם הם דנים ברותחים כפי השקפת עולמם בדקדוקיהם ובחומרותיהם, והם מסתכלים על כל האחרים בעין עקומה, בגין אי דקדוקם במצוות ובהנהגות כמותם.

כנגד אלה יאמר הכתוב: "צדק תרדף" לעצמך! אולם אף זאת 'בצדק' ייעשה, היינו בל תדקדק כך עם חברך ותכעס עליו על שום שאינו נוהג בצדקות כמוך. או אז "למען תחיה" (=כמו 'תחיה'), היינו תזכה להבין אימתי יש להוכיח לחברך ומתי לא, וכיצד יש לעשות זאת.

[מי השלוח]

² עירובין יח, ב; ועוד.

³ תהלים פב, א; השו"ת סנהדרין ז, א: 'כל דיין שהוא דן דין אמת לאמיתו, גורם לשכינה שתשרה בישראל' וגו'.

עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹו שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַיָּמָת [יז, ו]

בידוע, שעל פי התורה מועילה "תשובה" לכל החטאים. לא זו בלבד, אלא שהקב"ה אף משתבח במידה זו של "ימינך פשוטה לקבל שבים" ומכיוון ששב אדם בתשובה כראוי, נמחל ומתכפר לו העוון והינו נפטר מן העונש בזה ובבא.

והנה לפלא הדבר, כי דווקא בענייננו, היינו בחייבי מיתות בית דין שחויבו על פי עדותם של שני עדים, אין מועיל "תשובה" לאדם על מנת שייפטר מן העונש, שכן אף אם הנידון חזר בתשובה בינתיים, בית דין מוציאים אותו להריגה כמשפט התורה.

ויש להתבונן בדבר:

מדוע אכן נגרע חלקם של אלה, שהם מתחייבים בעונשם ואין תשובה מועילה להם כדרך בעלי התשובה שלגביהם נקבע 'אינו זו משם עד שנמחל לו'⁴??

להבנת העניין, מסבר אוזנינו רבנו "בית יעקב":

עיקר עונשי 'בית דין של מטה' – מנהיר רבנו "בית יעקב" – אינם באים בכדי 'להעניש' גרידא לחוטא, אלא על מנת לתקן חטאו ולמחות את הרושם השלילי שנוצר בידי האדם החוטא כתוצאה ממעשיו הרעים. באמצעות עונשי בית הדין, חוזרת ההרתעה למקומה כמאמר הכתוב "וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ", ונמחה לו לחוטא זכר החילול "וְלֹא יִזְיָדוֹן עוֹד"⁵! הלכך, אדם שעבר עבירה באין רואים, או שעד אחד בלבד מעיד על כך באופן שהתורה אינה מאמנת לו, התשובה מועלת עבורו – לפי שבמקרה זה החטא נותר כמוס בין האדם לבוראו, ומאחר שהוא יתברך יודע שהאדם שב בכל ליבו, מועילה לו התשובה עד שעוונו מתכפר ואינו נענש בגינו.

לא כן בעת שְׁשִׁמְעַת הַחֲטָא יצא ברבים, באמצעות עדים כשרים שעדותם נתקבלה בבית דין – באופן זה אין ביכולת 'תשובה' למחות את רישומו של המעשה, שהרי החטא נתפרסם ברבים ונגרם באמצעותו חילול כבוד התורה וחילול השם, ואלו מעשה "תשובה" שלו אינו מפורסם דיו, שהרי אין לך אדם יודע ומכיר מה שבלב חברו! במקרה דנן, אין קיימת אפוא אפשרות שיתכפר לחוטא באמצעות תשובה גרידא, כי אם בענישתו בפרהסייה "וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ" – רק בזאת נמחה רישום החטא כליל, או אז חטאתו תכופר.

(בית יעקב, פרשת מצורע, אות ד)

⁴ ירושלמי שבועות, פרק א הלכה ו. מכילתא יתרו, פרשה ז. ושם נאמר הדבר בעובר על מצוות עשה שבתורה.
⁵ דברים יז, יג.

מרן הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע מסתייע לחיזוק סברה זו בגמרא ערוכה במסכת סנהדרין⁶:

הגמרא דנה בדבר עונשו של עֶכָן, שנידון למיתה בידי יהושע בן נון בשל מעלו בחרם שהוטל כנגד הנוטלים משלל יריחו, שאותה לכדו בני ישראל במהלך כיבוש הארץ. עקב מפלה צורבת שנחלו ישראל בְּעֵי, נמלך יהושע בשכינה לדעת על שום מה יצא הקצף?? עד כי השי"ת הגיד ליהושע שהדבר אירע בגין מעלם בחרם יריחו "חָטָא יִשְׂרָאֵל וְגַם עֲבְרוּ אֶת-בְּרִיתִי"! בעקבות גורלות שהטיל יהושע בן נון נפל הגורל על עכן, שנאלץ להודות כי ידו שלו הייתה במעל והוא נידון בשל כך למיתה⁸.

הגמרא מגלה עוד, שבעצם לא פעם ראשונה הייתה זו לעכן למעול מעל בה, שכן כבר בדור המדבר בימי משה, הייתה ידו של עכן במעל בעת מלחמת סיחון ועוג מלכי האמורי.

הגמרא חוזרת להקשות:

אם כן, מדוע במקרה ההוא אכן לא נענשו ישראל – ורק במקרה של יהושע ביריחו נענשו בגין מעלו של עכן??

משיבה הגמרא:

היות שבראשונה בימי משה רבנו, נעשה הדבר בסתר, איש לא ידע על כך מלבד שכינה הקדושה כביכול, והרי מקרא מלא דיבר הכתוב "הַנְּסִתָּהּ לַה' אֱלֹהֵינוּ"?! הלכך עבר הדבר מבלי עונש פומבי. לא כן היה במקרה של מעל עכן ביריחו שגם אשתו ובניו היו בסוד העניין, ולכן בלתי אפשרי היה שיעבור המקרה בשתיקה ובגין כך הוצרכו כולם להיענש, עד שלבסוף נמצא האשם בדמותו של עכן, שאכן הומת ובא על עונשו. [עך כאן מדברי הגמרא]

טוען מרן בעל "אורחות חיים":

מוכח לפנינו, כי בעת ש'חטא' מסוים יוצא מרשות היחיד 'לרשות הכלל' והינו נודע ברבים, ולו בקרב חוג מצומצם של קרוביו ואנשי ביתו – תשובת חוטא כזה קשה היא להתקבל, ואף אחרים עשויים להיתפס בחטאו לאחר שהדבר נודע בפרהסיה. כל זאת, לפי שישם שמים נמצא מתחלל על ידו. שכן ניתן

⁶ שם מג, ב; מד, א.

⁷ יהושע ז, יא.

⁸ שם, מפסוק יד ואילך.

⁹ דברים כט, כח.

לחשוש שאחרים ילמדו ממעשיו הרעים של זה, מתוך מחשבה שהנה אפשר הדבר לעבור על דברי השי"ת ומאומה לא קורה בשל כך.. הלכך אין תיקונו של החוטא אלא באופן שיבוא על עונשו ברבים, ורק בכך יסולק מכשול 'חילול השם' שנגרם בעטיו ויבוא על תיקונו המלא.

(**"סוד ישרים"** על התורה, פרשת משפטים)

מוסיף רבנו **"בית יעקב"** זצ"ל להסביר בעומק העניין ואומר, **כי זאת עלינו לדעת:** אלמלי היה חטאו של החוטא בדרגה כזו שמועילה **"תשובה"** למחות לגמרי רישום החטא, מן הסתם לא היו מזדמנים בעת מעשה עדים כשרים למקום, על מנת שיוכלו אחר כך להעיד על המעשה בבית הדין. או אז, היה אדם יוצא חובתו בעצם מעשה התשובה כבכל חטא, ולא היה נענש עליו בבית דין.

אכן לאחר שבפועל הזדמנו עדי ראייה שנכחו בשעת מעשה, והם התרו בחוטא ואף העידו עליו, ובכך יצא דבר החטא 'לרשות הרבים' – לבטח התגלגלו הדברים במכוון באופן האמור, כדי שחוטא הלזה יוכרח לבוא על עונשו המלא בבית דין של מטה, מבלי שיוכל להיפטר מחטאו באמצעות מעשה 'תשובה' לחוד.

יוצא אפוא, כי בהשתלשלות זו גופה שבאמצעותה קיבלו מעשי החוטא הד וגושפנקה של חיוב בבית הדין – הועד משמים כי חטאו של זה החוטא הינו עמוק מכפי שניתן לשער **"פְּשָׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר"**¹⁰! עד שהסתעף ועשה פרי באושים ברבים. אי לזאת, אין מועילה פה תשובה גרידא, אלא נדרשת עקירת שורש החטא מן העולם, זאת באמצעות פעולת הענישה שקבעה התורה.

(**בית יעקב, פרשת מצורע, שם**)

*

שׁוֹם תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ... מִקְרָב אַחֶיךָ תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (יז, טו)

אומר רבנו הקדוש **"מי השלוח"**:

"מִקְרָב אַחֶיךָ.." הפירוש: מלך זה שהנך שם עליך, דרוש שתהא בקרבו מידת **"לב טוב"** כלפי כל איש ישראל.

¹⁰ ויקרא יג, לו.

שכך מצינו בדוד מלך ישראל, שהכתוב העיד עליו באומרו "וַיִּקְחֵהוּ מִמְּכֻלָּאת צֶאֱזָן"¹¹! כוונת הדברים: מכיוון שדוד המלך בטרם מלכו שימש כרועה צאן, ראה השם יתברך כיצד מרחם דוד על כל פרט מן הצאן ונוהג בו בחמלה ופְּרָכּוּת – אי-לכך היה הדבר הגון לפניו יתברך שימלוך דוד על ישראל¹².

וזוהו "מִקְרַב אֶחֱיָהּ תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ" – היינו שיהא המלך "ליבם של ישראל" וירגיש בליבו כאחד מאחיו בני ישראל. אולם "לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא-אֶחֱיָהּ הוּא" – היינו איש כזה שהינו מנוכר לאחיו ואינו חש בלב טוב כלפיהם, לפי שזה האיש אינו הגון למלוכה בקרב ישראל.

(מי השלוח)

*

רַק לֹא-יִרְבֶּה לּוֹ סוֹסִים וְלֹא-יֵשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרִימָה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוֹס, וְה' אָמַר לְכֶם לֹא תִסְיֹפֶן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד
(יז, טז)

חידוש מצינו בדברי מרן רבנו בעל "אורחות חיים" זי"ע, בשם זקנו מרן הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע – בקשר לדברי הפסוק אלו.

שכן לכאורה מה עניין "סוסים" שהכתוב אוסר על ריבויים, אל 'שיבה' למצרים – ועל שום מה מתקשר המונח "מצרים" אל 'סוסים' דווקא??

אלא – קובע מרן "מי השלוח" – בפסוק זה נכללת אזהרה לאדם לבל יתמכר אל חיי מותרות, ולבלתי ירגיל עצמו לחיות ולנהל ביתו בפזרנות יתירה.

שכן, עניינה ואופייה של אומת מצרים – מהו??

עניינה של זוהמת מצרים, הינו נעוץ בתענוגות ותאוות שארץ מצרים זו הייתה שטופה בהן כמאמר הכתוב "פְּגַזְהָ פְּאָרֶץ מִצְרַיִם"¹³! שכן מצרים הללו היו מתמכרים לתענוגותיהם ותאוותיהם השפלות כמאמר "וְזָרְמַת סוֹסִים זָרְמָתָם"¹⁴, היינו כשם שסוסים הללו שועטים במרוצתם וכראותם מרעה דשא בשולי הדרך עשויים להפוך את העגלה על יושביה בדהירתם לקראת תאוותם הפרועה – כך "מצרים" בכוח קליפתם הטמאה משולים הינם לסוסים הללו,

¹¹ תהלים עח, ע.

¹² כמובא במדרש תהלים, שם. מעין זה במשה רבנו, שנבחר בשעה שרעה את צאן יתרו, השוו: שמות רבה, ב.

¹³ בראשית יג, י.

¹⁴ יחזקאל כג, כ.

על שום התמכרותם העיוורת ולהיטותם הבלתי פוסקת אחר מנעמי העולם הזה ותענוגותיו.

כה עזה הינה התמכרותה של אומת מצרים, עד שבמדרש הועד על כך כי "עבד אינו יכול לברוח ממצרים"¹⁵! מאי משמע 'עבד' אינו יכול לברוח ממצרים? ומדוע נקטו חז"ל בלשונם "עבד" דווקא?

אלא, אומר רבנו, אין הכוונה בזאת לעבד כפשוטו, כי אם ל'עבד היצר' שמשועבד לתאוות וליצרי ליבו. כה שטוף היה אדם במצרים בהנאות עולם הזה, עד שלא עלתה על דעתו לעזוב כלום ארץ מצרים זו לטובת ארץ אחרת, שכן בלתי מסוגלים היו לוותר על התענוגות ומנעמי החיים שמצויים שם בשפע.. והיו מעדיפים ברצונם לחיות כ"עבד" במצרים, מאשר לחיות כ"שר" במדינה אחרת... כדרך אומרם ז"ל "עבדא בהפקירא ניחא להו"¹⁶!

הלכך מצינו בבני 'דור המדבר' שהיו מתגעגעים לחייהם הקודמים במצרים באמרום "מִי־יִתֶּן מוֹתָנוּ בְיַד־ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, בְּשַׁבְתָּנוּ עַל־סִיר הַבָּשָׂר, בְּאֲכָלְנוּ לֶחֶם לֶשֶׁבַע"¹⁷! או "זְכַרְנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֹמ, אֶת הַקִּשְׁאִים וְאֶת הָאֲבֹטְחִים, וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים וְאֶת־הַשּׁוּמִים"¹⁸! חרף הסבל הרב שהיה מנת חלקם בארץ מצרים. כל זאת לפי שבנפשם היו קשורים בתענוגות מצרים, והיו מבכרים להישאר שם בתור 'עבדים' מלחיות בתור 'בני-חורין' בלעדי כל אלה!

כזאת הינה סכנת "מותרות" אצל אדם, מכיוון שאדם מתמכר להן ומנהל באמצעותן את הנהגת ביתו, ולאחר מכן כשאין הדבר מתאפשר אצלו כמקדם קשה עבורו עד מאוד לפרוש מהן. 'צמצומו' של אדם הינו אפוא תקנתו, כדי שיוכל לחיות בצניעות ובהסתפקות כל ימיו ולשמוח תמיד במתנת חלקו.

וזוהו שיזהיר כאן הכתוב:

"וְלֹא יִרְפֶּה לוֹ סוּס" – היינו לבל ירגיל אדם עצמו בחיי מותרות ותענוגות [=דיבר הכתוב בהווה שבמלך מצוי כן], למען לא ייהפכו חייו להיות כחיי המצרים הללו שה' הוציאך משם – 'וְה' אָמַר לְכֶם לֹא תִסְיֹפוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד"!

("אורחות חיים" למרן זי"ע, סימן מ, בשם זקנו "מי השלוח")

¹⁵ מכילתא, בשלח.

¹⁶ עבד חיי הפקר נוחים לו – גיטין יג, א.

¹⁷ שמות טז, ג.

¹⁸ במדבר יא, ה.

וְהָיָה עַד-שֶׁקֶר הָעֵד, שֶׁקֶר עָנָה בְּאֲחִיו, וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו.. [יט, יח-יט]

”כַּאֲשֶׁר זָמַם”. ולא כאשר עשה. מכאן אמרו, הרגו – אין נהרגין!

[רש"י, על פי מכות ה:]

לכאורה הדבר נשמע תמוה ביותר:

כיצד הללו שאך 'ביקשו להרוג' הנאשם, אולם לבסוף לא נהרג הלה לפי ששקר העדים הוברר והאמת יצאה לאור, פסקה התורה בעניינם וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו' שהעדים מתחייבים בגין כך מיתה, ואילו באם הצליחו העדים במעשיהם ופלוני נהרג על פיהם – אינם נהרגים?! כיצד אפשר שמי 'שהצליח' להרוג, דינו 'קל' יותר ממי שרק 'ביקש' להרע ולא הצליח בכך!

משבר אוזנינו מרן רבנו גרשון חנוך העניך זללה"ה בעל "אורחות חיים":

מי שנידון ונהרג על פי עדותם, אף שהוברר כי הנאשם לא התחייב במעשה שיוחס לו בבית דין לפי שהעדים הוזמו, מכל מקום בית דין מוחזקים בכך שלא טעו בדין לאחר ששפטו כפי מראה עיניהם, שהרי ברית כרותה להוראת בית דין כדרשת חז"ל 'אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם' – אל תיקרי 'אֹתָם' אלא אֹתָם, 'אֹתָם' אפילו שוגגין, 'אֹתָם' ואפילו מוטעים!"¹⁹ ואם הנאשם יצא מלפניהם חייב בדינו ונענש, חזקה שלא יצא מכשול מתחת יד בית הדין להרוג אדם חף מפשע חלילה, אלא בהכרח עלינו להניח שאיש זה נתחייב מיתה 'בבית דין של מעלה' על שום חטא אחר, לכן נתגלגל הדבר בזאת שנענש על כך, ואילו אותם 'עדים זוממים' לא שימשו למטה רק 'גרמה' לתוצאה זו, שהרי הנידון בעצם חייב היה מיתה כאמור, והם לא חטאו בהריגה אלא כפי תפיסת דעתם.

מה שאין כן במקום שעדים רק 'ביקשו' להרוג בעדותם, אבל לבסוף נעצר הדבר על סף ההוצאה לפועל, הרי שום 'כתם' לא דבק בנאשם שדינו הומתק, שיוכלו העדים להיתלות בכך כדי להיפטר במעשיהם. העדים אפוא נחשפו בקלונם המלא לאחר שביקשו – וכמעט שהצליחו! – להכשיל את בית הדין בהוצאה להורג של אדם חף מפשע, והנאשם החי עומד לפנינו ומתרעם כנגד העדים שביקשו להפלילו על לא עוול בכפו. הלכך על כגון דא החמירה התורה טפי בעונש העדים 'למען ישמעו וייראו', ומעשה שלהם נידון בכל חומר הדין כמאמר הכתוב "וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו!"

[סוד ישרים, תניינא]

¹⁹ ראש השנה כה, א.

וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא הַקְּרִבִּים אֶל-הַחֲלָל יִרְחֲצוּ אֶת-יְדֵיהֶם
עַל הָעִגְלָה הָעֲרוּפָה בַּנֶּחֱל, וְעָנוּ וְאָמְרוּ: יְדִינֹנוּ לֹא שָׁפְכָה אֶת-
הַדָּם הַזֶּה, וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ.. [כא, ז]

"ידינו לא שפכה". וכי עלתה על לב, שזקני בית דין
שופכי דמים הם?!

אלא, שלא בא לידינו ופטרנוהו בלי מזון, ולא ראינוהו
והנחנוהו בלא לוייה!"

[סוטה מו]

מהו פשר התוודותם של זקני העיר "ידינו לא שפכה את הדם הזה" על שלא
פטרנוהו בלי לוייה?? ומדוע מצוים "זקני העיר" דווקא בסדר אמירה הלז?

מאיר בזאת רבנו הקדוש "בית יעקב" זי"ע:

"עניין עגלה ערופה הוא" – מסביר "בית יעקב" – "כי כל דבר
המתרגש בעולם על ישראל, העיקר הוא מפני 'פירוד' שביניהם! כי
באם ליבות בני ישראל הם מכוונים מבלי פירוד, אז אין שום דבר
יכול לשלוט בהם!" [=עכ"ל]

וזהו מה שהיו זקני העיר מתוודים במעשה "עגלה ערופה" ואומרים "ידינו לא
שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו!" "שלא ראינוהו, והנחנוהו בלא לוייה",
ולכאורה מה קשר יש בין 'אי לוייה' להריגת האישה? אלא, אומר רבנו, "לוייה"
הינו מלשון חיבור כמו "עֲתָה הַפַּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי"²⁰. הכוונה היא, היות
שעניין ההריגה שנכרך בעגלה ערופה הגיע כאמור מכוח "פירוד" שיש
בישראל בינם לבין עצמם – הלכך מצהירים הם בזאת זקני העיר כי מצדם לא
התקיים שום עניין 'פירוד' כמאמר "לא הנחנוהו בלא לוייה" וחיבור!

זהו גם עניין 'רחיצת ידי הזקנים' על גבי עגלה הערופה בנחל עובר להשמעת
הדברים. "רחיצה" זו עניינה "סילוק הנגיעות", היינו: אין לנו שום נגיעה ויד
בדבר, ולא אנו במעשנו או במחדלנו גרמנו כל זאת!

וזהו מאמר הכתוב בתחילת העניין "פִּי יִמְצָא חֲלָל בְּאֶדְמָה.. לא נודע מי
הִפְּהוּ". ולכאורה פשיטא הדבר כי 'לא נודע מי הכהו', שכן אילו נודע בוודאי
היו ממצים הדין עם המכה שהיה בא על עונשו! אלא כוונת הדברים "לא

²⁰ בראשית כט, לד.

נודע מי הפהו" היינו, שלא נודע בשל מה ואצל מי נצמח אותו פירוד שגרם לבסוף לתוצאה הקטלנית של "פי ימצא חלל באדמה!"

על זאת היו צריכים להתוודות "זקני העיר" דווקא, שכן עיקר 'כפרה' בעניין הזה מוטלת על שכמם, לפי שהם זקנים וראשים ואי לכך צריכים המה להיות ראשונים לעלות על עניין 'הפירוד' בקרב הרבים, בעת שהינו נצמח. על כך צריכים היו לרחוץ בניקיון כפיהם, ולהשמיע בפיהם דברים שבכתוב.

[בית יעקב, פרשת ויגש]

אודות עניין שהזקנים היו אומרים "לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה" – היה רגיל על שפתי קדשו של כ"ק מרן מוהרא"י זצ"ל לומר כך:

לכאורה, מה עניין "לא הנחנוהו בלא לוייה" אל נידון שלפנינו? מילא "פטרנוהו בלא מזון" ניחא, שכן אולי בשל כך נגרמה לאדם חולשה בליבו עד שנפל שדוד בידי המרצחים – אבל "לוייה" מה היא קשורה לעניין??

אמר על כך כ"ק אדמו"ר זצ"ל:

"לוייה" זו שמלווים לאדם בדרכו אל מחוץ לעיר, אין עניינה מסתכם בלהראות לו הדרך בהליכתו, אלא משמשת היא ליותר מכך: 'לוייה' נוסכת עידוד ותמיכה בליבו של אדם הנקלע לעיר זרה ובלתי מוכרת, באופן שיוכל להלך במישרים מבלי חשש. הדבר הינו נחוץ וחיוני במיוחד אצל יוצא לדרך, לפי שהדרכים הם בחזקת סכנה מאויב ואורב או מליסטים וחיות רעות. עידוד הננסך בליבו של אדם היוצא לדרך, מעניק לו כוחות איתנים וביטחון עצמי, שעמם ודרכם יוכל להגן על עצמו בבטחה בכל פגע וקטטה שנקרים בדרכו.

במקרה שלפנינו שנמצא חלל בדרך "לא נודע מי הכהו" – אמורים בני העיר הקרובה לפשפש במעשיהם ובאחריותם הישירה והעקיפה למקרה הנורא שקרה בסביבתם, כשיהודי נרצח על אם הדרך בידי ליסטים ושודדים.

נקודה הטעונה בדיקה ובירור מצדם הינה אפוא "שמא בא לידינו ופטרנוהו בלי לוייה"?? כלומר: אפשר הדבר, שאלמלי היינו מלווים לאדם זה עם צאתו לדרך, היה מקרה הביש נמנע מראש, שכן עידוד וחיוזוק שהיו ניסכים בכך בליבו היו מאמצים כוחו ומרוממים את רוחו במידה כזו, עד שהיה גובר באמצעותם על חורשי רעתו ומתגונן היה כנגדם בהצלחה יתירה.. נמצא

אפוא, כי בזאת "שפטרנוהו בלי לוי"ה" הננו נושאים באחריות עקיפה למה שאירע עמו בהמשך!

על כך היו זקני העיר צריכים להתוודות על עגלה הערופה בנחל ולומר: "ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו" – 'שלא ראינוהו, ופטרנוהו בלי לוי'ה'!

[כ"ק מרן אדמו"ר מוה"ר אברהם ישכר זצללה"ה]

~~~~~

מ ע ש ה ר ב

"ולא-תקח שוחד, פי השוחד יעור עיני חכמים.."

[פרשת שופטים]

ריננו בפני מרן בעל "אורחות חיים" מראדזין אודות רב פלוני, הנוטל שוחד בדין.

"הכיצד יתכן הדבר"? – תמה אחד מן הנוכחים – והלוא פלוני הינו ידוע ברבים בתור 'שונא בצע'??

שמע האדמו"ר רבי גרשון חנוך, וחיך בשנינות אופיינית:

"הטרם ידעתם כי 'כסף' כוחו רב עמו לקנות בו כל דבר שבעולם, עד שניתן עמו לקנות אף 'שונא בצע'?!..."

(חסידי מספרים)

חודש אלול

מנהג ישראל, שהחל מראש חודש אלול ואילך קוראים אנשי מעשה בכל יום ויום פרק מתוך הספר הקדוש "תיקוני זוהר", המחולק בפנים לפי סדר ימי הרחמים והסליחות' (=ארבעים יום עד ליום הכפורים, כנגד מ' יום שעמד משה בהר). מנהג זה מנהג וותיקים הוא, ונזכר בספרים הקדושים. [=השוו "מטה אפרים" סימן תקפ"א, ועוד]

אומר על כך רבנו הקדוש "מי השלוח":

'עניין אמירת "תיקוני זוהר" בחודש אלול דווקא, הינו בא "בכדי להמציא תיקונים לכל נפש מישראל – ולכל המעשים"! [=כלשון קדש]

והרי בידוע מפי הספרים הקדושים, כי בכוחה של אמירת תיקוני 'זוהר הקדוש' ואמירת לשון 'הזוהר' בכלל, שהיא מסוגלת לטהר את הנפש ביראת השם, אף אם אינו מבין כהוגן פירוש הדברים שהוא הוגה באמרי פיו.

["מי השלוח", ליקוטים שבסוף חלק שני]

משא דברי התעוררות

מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

מתוך דברים שנישאו בהתכנסות בחורי ואברכי אנשי שלומנו הי"ו

במעמד פתיחת הזמן בכולל "אהל אברהם" בבית מדרשנו - אלול תשס"ז

בטור [אורח חיים סימן תקפ"א] מבואר, שחודש אלול הינו 'חודש הרחמים והסליחות', ותוקעים בו בשופר ומרבים בתפילות ובתחנונים.

עניין חודש אלול מבואר, על שום שבראש חודש אלול עלה משה רבנו למרום לקבל 'הלוחות השניות', לאחר שלוחות הראשונות נשברו בעוון חטא העגל. ומשה רבנו שהה במרום ארבעים יום וארבעים לילה עד ליום הכפורים, שאז נתרצה הקב"ה לעם ישראל ומסר למשה רבנו לוחות שניות, ושוב ירד משה עם לוחות השניות בידו. ומכיוון שיום שעלה בו משה למרום ראש חודש אלול היה, ואז תקעו בשופר להודיע שמשה עלה להר ולא יטעו עוד אחרי עבודה זרה, והקב"ה נתעלה באותו קול השופר כמאמר "עלה אלהים בתרועה", לפיכך נהגו בתפוצות ישראל לתקוע בשופר בכל יום ויום מראש חודש אלול ואילך, כדי לעורר ישראל אל התשובה בבחינת "עורו ישנים משנתכם" לקראת ראש השנה [=על פי: פרקי דרבי אליעזר]

מבואר מכאן חיזוק גדול לכל יהודי 'באשר הוא שם', שבחודש אלול אפשר לו לכל אחד לשוב אל מקור מחצבתו בקודש, ואף אם 'לוחות הראשונות' נשתברו בעוונותיו חלילה, ואותיות שבהם פרחו למרום, מכל מקום חסד עושה עמנו הקב"ה שהחל מראש חודש אלול ואילך ישנה הזדמנות לכל אחד לחזור למקום שעמד שם ראשונה ולקבל 'לוחות שניות' מלמעלה, בבחינת 'וכתבת על הלוחות את הדברים שהיו על הלוחות הראשונים אשר שיברת'.

והנה ביום כ"ה אלול נברא העולם [=כדעת רבי אליעזר שבתשרי נברא העולם], ומתחילים שוב מהתחלה "בראשית ברא". אמנם בדברי חז"ל מבואר כי "תשובה קדמה לבריאת העולם", הלכך צריכים אנו מקודם לחזור בתשובה על העבר מראש חודש אלול ואילך, כדי להקדים תשובה לבריאת העולם בראש השנה כמות שאנו אומרים "זה היום תחילת מעשיך!"

מעמד 'פתיחת הזמן' בכולל אברכים 'אהל אברהם' ע"ש מרן זצוק"ל

ולהבין העניין של "תשובה קדמה לבריאת העולם", ובשביל מה היה צורך להקדים את עניין התשובה אף קודם בריאת העולם והאדם, כשעדיין לא היה שייך עניין 'חטא' כלל??

הנה בפשטות אפשר לומר כך.

הרי 'תשובה' שורשה העליון הינו בתורה הקדושה כמאמר הכתוב (דברים ל ב) "ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו", והלוא תורה קדמה לבריאת העולם כמאמר הכתוב (משלי ח) "ה' קנני ראשית דרכו", ומובא בגמרא (שבת פח:): שמלאכי השרת אמרו להקב"ה לפני קבלת התורה 'חמדה גנוזה לפניך נתקע"ד דורות קודם בריאת העולם', ובספר 'זוהר הקדוש' (פ' תרומה) גם כן מבואר כי "אסתכל קב"ה באורייתא, וברא עלמא", היינו שהקב"ה ברא את

העולם כפי תבנית התורה, מבואר אפוא שהתורה הינה שורש הבריאה, והעולם נברא לפי התורה. וזה סוד מאמר הכתוב (ירמיה לג) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני", היינו לפי שהתורה הינה שורש הבריאה כאמור ובלעדיה אין שום קיום לעולם.

לאור זה מבואר עניין 'תשובה' כיצד מועילה תשובה לאדם לאחר החטא, שכן לכאורה 'מה שהיה היה' ואת הנעשה אין להשיב? אכן לפי האמור מובן, מכיוון ש'תשובה' הינה חלק מן התורה שקדמה לבריאת העולם, נמצא על ידי כך שאדם חוזר בתשובה הריהו חוזר בעצם אל שורש העולם, כי התורה קדמה לבריאה כאמור, 'ובשורש' אין שייך פגם של חטא, שהרי השורש קודם לענף, והפגם הינו בענף ולא בשורש! כמובן. ממילא על פי זה האופן, כשאדם חוזר לשורש נעלם הפגם ואין עוד חטא, לפי שחוזר למקור הקדמון שאין הפגם שולט שם. וזהו גם כן הסיבה לכך שהתשובה הייתה צריכה לקדום לבריאת העולם, שכן אחרת לא היה שייך כלל עניין 'תשובה' מכיוון שלא היה לאדם להיכן שיחזור, אבל עכשיו הוא חוזר לשורשו ושב ונסלח לו.

ועניין התשובה בחודש אלול יש לומר, שהוא מעניין ל' יום קודם ראש השנה, שבנטיעה בערב שביעית בכדי שתיחשב השנה לחשבון השנים צריך שתהא הנטיעה ל' יום מקודם, כדי שתיקלט הנטיעה עד ראש השנה [השוו: ראש השנה, דף י.]. וכן יש לומר בתשובה קודם ר"ה, שצריכים הכנה לתשובה במשך שלושים יום קודם ראש השנה, על מנת שתיקלט נטיעת התשובה בקרב הלב ותשתרש, ואז תהא כל עמידתנו בראש השנה לפניו יתברך באופן אחר לגמרי. זאת היא ההכנה ל'זה היום תחילת מעשיך', ולהמלכת הבורא יתברך.

יעזור השם יתברך שנזכה להתקרב אליו בתשובה ולעבדו בלבב שלם, ונתברך כולנו בשנה טובה ומתוקה ובכתיבה וחתימה טובה, אמן כן יהי רצון!

פניני מנהג

לחודש אלול וימי הרחמים

א. המנהג בקרב רוב תפוצות ישראל לומר בכל יום ויום בחודשי אלול ותשרי [=עד שמיני עצרת] מזמור "לְדוֹד ה' אֲוִרֵי וַיִּשְׁעֵי" (תהלים כז). מנהג זה הובא בספרי מוסר קדמונים מלפני כשלוש מאות שנה, ונהוג בקרב רוב מקהלות האשכנזים והחסידים. הדבר מיוסד על פי דברי המדרש (תהלים כ"א) הדורש את הכתובים שבמזמור זה, על חגי חודש תשרי: "לְדוֹד ה' אֲוִרֵי" – זה ראש השנה, "וַיִּשְׁעֵי" – זה יום הכפורים, ויש המוסיפים "כִּי יִצְפְּנֵי בְּסִפְּהָ" – זה חג הסוכות!

ב. מנהג עדת אנשי שלומנו לומר מזמור זה בתפלת שחרית, ובתפלת מנחה. אבל בתפלת ערבית אין אומרים בו "לדוד".

ג. מנהגנו לאומרו בתפלת שחרית ביום חול לאחר "שיר של יום" (=קודם אמירת "אין כאלוקינו"), וכן ביום שבת קודש או יום טוב לאחר "שיר של יום" הנאמר לאחר חזרת הש"ץ של תפלת שחרית.

ד. כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל החזיק במעוז מנהג הקודש של אמירת "תיקוני זוהר" בימי חודש אלול חודש הרחמים והסליחות (=השוו דברי מרן רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע המובא לעיל בטעם המנהג). תדיר היה מונח על שולחנו בימים אלה הספר "תיקוני זוהר" עתיק שברשותו מדפוס "זיטומיר" הידוע שנדפס בידי המדפיסים הרבנים והחסידים הידועים לבית "שפירא", נכדי הרב הקדוש מסלאוויטא מגזע הרב הקדוש רבי פינחס מקוריץ זי"ע – שנקדש ונערץ על צדיקים וחסידים. בין דפי הספר היה מונח לסימן "סערוועט" (=מפית) לבן לאות על מקום התיקון השייך לאותו היום (=כך היה דרכו של כ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה שלעולם לא היה מניח הספר פתוח והולך ממקומו, וכן לא היה מקפל דפים בתוך הספר לסימן – כי אם באופן האמור).

ה. נהוג מקדמת דנא בקרב חסידים ואנשי מעשה מקהל עדת אנשי שלומנו, שהיו שונים בכל יום בימי חודש אלול, סימן אחד (או יותר) מתוך ספר הקדוש "אורחות חיים" למרן הגאון הקדוש בעל "סדרי טהרות" ובעל התכלת זללה"ה. ת"ח מבני עלייה מכוונים היו לגמור ולסיים כל הספר במשך ימי הרחמים והסליחות (=מפי כ"ק מרן אדמו"ר זללה"ה, והיה כ"ק מרן זי"ע מדגיש בדבריו: "אורחות חיים" עם המראי-מקומות!) ("מיט די מראי מקומות" כלומר שהיו לומדים אף מקומות שציין רבנו בפנים בקוצר לשון).

ו. כ"ק מרן אדמו"ר זללה"ה נהג בחודש הרחמים והסליחות להגות בספר הנודע "מטה אפרים" המיוסד על הלכות ימים הנוראים וימי הרחמים והסליחות הנהוגים בתפוצות ישראל (חיברו הגאון המפורסם בכל תפוצות ישראל, רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד, בעל "בית אפרים"), שבימים אלה לא מש מעל שולחנו. זי"ע.

שבת שלום ומבורך!

א גוטן חודש!

כל הזכויות שמורות
להוצאת "תפארת ראדזין"